

Z VLASTI DO VYHNANSTVA. VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI RANONOVAVEKÝCH A NOVAVEKÝCH DEJÍN PRINÚTENÉ K ŽIVOTU V EXILE / HAZÁBÓL SZÁMÚZETÉSBE. JELENTŐS TÖRTÉNELMI SZEMÉLYISÉGEK, AKIK KÉNYSZERÍTVE VOLTAK SZÁMÚZETÉSRE, KÖZÉPKORTÓL A 20. SZÁZADIG

Prešov, 27. – 28. november 2025

Andrea FERENCOVÁ

V dňoch 27. – 28. novembra 2025 sa na Prešovskej univerzite (PU) uskutočnila medzinárodná vedecká konferencia *Z vlasti do vyhnanstva. Významné osobnosti ranonovovekých a novovekých dejín prinútené k životu v exile / Hazából száműzetésbe. Jelentős történelmi személyiségek, akik kényszerítve voltak száműzetésre, középkortól a 20. századig*. Podujatie sa zameralo na dejiny emigrácie, exilu a vyhnanstva od stredoveku až po 20. storočie.

Prvý deň konferencie otvoril príhovorom rektor PU Peter Kónya, po ňom nasledoval prvý blok venovaný obdobiu protihabsburských povstaní. István Czigány otvoril konferenciu príspevkom *Rákóczi börtönéből a kuruc száműzetésbe. Gróf Forgách Simon életútjának különös története 1706 – 1729* (Z Rákócziho väzenia do kuruckého vyhnanstva. Mimoriadny životný príbeh grófa Simona Forgácha 1706 – 1729). Kálmán Mészáros predstavil štúdiu *Nők a Rákóczi-emigrációban* (Ženy v Rákócziho

Otvorenie konferencie rektorom Prešovskej univerzity Petrom Kónyom

Autor: Andrea Ferencová

emigrácii). Vladimír Segeš sa venoval výnimočnej životnej dráhe Ladislava Bercsényiho v prednáške *Z kuruckého kapitána maršal Francúzska. Výnimočný osud Ladislava Bercsényiho*. Ivan Mrva priblížil tému emigrácie počas kuruckých vojen v príspevku *Utečenci, emigranti, vyhnanci a navrátilci. Niekoľko postrehov na okraj problematiky exilu v búrlivom období kuruckých vojen*. Blok uzavrela Annamária Kónyová so štúdiou *Cesta žien do emigrácie v 17. storočí*.

Po prestávke vystúpil György Kuruc s referátom *II. Rákóczi Ferenc és az angol diplomácia* (František II. Rákóczi a britská diplomacia). Peter Kónya predstavil prácu *Návrát vyhnanca. Neľahká cesta Juraja Ottlyka (späť) do vlasti*, po ktorom nasledoval Dienes Dénes s príspevkom *Cseh exulánsok a Tiszáninnen Egyházkerületben* (Českí exulanti v Tiszáninnenskom cirkevnom zbore). György Csátáry analyzoval dedičstvo Imricha Thökölyho v prednáške *Thököly Imre hagyatéka Beregszászon* (Pozostalosti Imricha Thökölyho v Berehove). Blok uzavrel Barna Kész s témou *A bujdosás előestéje: II. Rákóczi Ferenc és emléke Salánkon* (Predvečer vyhnanstva: František II. Rákóczi a jeho pamiatka v Salánku).

Popoludní pokračoval program sekciou zameranou na 17. – 19. storočie. Áron Kovács predstavil možné vydanie Komenského diela v prednáške *Comenius Lucidariumának lehetséges sárospataki kiadása* (Možné sárošpatacké vydanie Komenského Lucidaria). Attila Verók vystúpil s referátom *Önként vállalt hontalanság. Az értelmiségi Martin Schmeizel (1679 – 1747) emigrációjának sajátos jellemzői* (Dobrovoľne prijatá bezpríslušnosť. Špecifické charakteristiky emigrácie intelektuála Martina Schmeizela (1679 – 1747)). Monika Bizoňová predstavila život a pôsobenie Martina Petheho de Hethes v štúdiu *Spišský prepoš Martin Pethe de Hethes*. Judit Balogh sa v príspevku *Emigráció a Portán: Béldi Pál és köre* (Emigrácia na Porte: Pál Béldi a jeho okruh) venovala skupine uhorských exulantov v Osmanskej ríši. Rudolf Dupkala uzavrel blok témou *Vlast' a vyhnanstvo v kontextoch tvorby profesorov ev. kolégia v Prešove – I. Cabana a E. Ladivera*.

Po prestávke vystúpil Péter Forisek s príspevkom *Híres száműzöttek a római korban* (Slávni vyhnanci v rímskom období). Lucia Šteflová vystúpila s referátom *Ako sa z významného evanjelického farára stal vyhnanec. Dopady rekatolizácie na osud Štefana Pilárika*. Edit Tamás predstavila referát *Kossuthtól Szathmáryig* (Od Kossutha po Szathmáryho). Éva Gyulai predniesla príspevok *Miniszterelnök száműzetésben: Szemere Bertalan Párizsban* (Premiér v exile: Bertalan Szemere v Paríži). Popoludňajší blok uzavrel Patrik Derfiňák so štúdiou *Bánó Jenő, dobrodruh a vyszahovalec*.

Druhý deň sa niesol v znamení paralelných sekcií. V sekcii A, orientovanej na 17. – 19. storočie, vystúpila Olga Lukács s príspevkom *II. Rákóczi Ferenc vallási meggyőződésnek változásai az emigrációban* (Premeny náboženského presvedčenia Františka II. Rákócziho v emigrácii). Nasledoval Marek Vařeka s prednáškou *Jan Jiří Krnovský – arcirebel císaře Ferdinanda II., Lóránt Rákos* predstavil tému *Hitvalló a gályán – Füleki István gályarab-prédikátor beteljesült életútja* (Vyznávač na galeji – naplnený životný príbeh galejného kazateľa Istvána Fülekiho) a Andrea Ferencová vystúpila s prednáškou *Helena Zrínska – medzi mocou a exilom*. Po prestávke pokračoval program príspevkami: Daniel Slivka *Menachem Mendel Halberstam (1875 – 1954), rabín v Stropkove a New Yorku*, Martin Javor *Štefan Furdek – zakladateľ Prvej slovenskej katolíckej jednoty v Severnej Amerike*, Eduard Lukáč *Dobro znamená dobrý v každom jazyku – kultúrne dedičstvo exulantov Dopjerovcov* a Peter Káša *Prešovský rodák, spisovateľ a filozof Béla Hamvas*.

V sekcii B, venovanej 20. storočiu Nadežda Jurčišinová prezentovala tému *Životné peripetie Karola Salva v Uhorsku a v Amerike*. Ján Džujko predstavil štúdiu *Mikuláš Šprinc a exilový štorfročník pre slovenskú kultúru Most*. Waclaw Wierzbieniec predniesol príspevok *Uciekinier przed Niemcami, któremu nie udało się uniknąć Zagłady. Samborski i rzeszowski rabin Aron Lewin (1879 – 1941), działacz polityczny i parlamentarzysta* (Utečenec pred Nemcami, ktorému sa nepodarilo uniknúť záhube. Samborský a rzeszowski rabín Aron Lewin, 1879 – 1941), v ktorom priblížil tragický osud významného rabína, politického predstaviteľa a poslanca, ktorý napriek úteku napokon zahynul počas holokaustu. Peter Kovaľ sa vo vystúpení *Gejza Vámoš – osudy lekára a spisovateľa* venoval zložitým životným peripetiám tohto mimoriadne talentovaného, no často prehliadaného slovenského autora židovského pôvodu. Ivana Lučakovská analyzovala v príspevku *Działalność ukraińskich instytucji naukowych i edukacyjnych na emigracji w Stanach Zjednoczonych po II wojnie światowej* (Pôsobenie ukrajinských vedeckých a vzdelávacích inštitúcií v emigrácii v USA po druhej svetovej vojne) úlohu ukrajinskej akademickej emigrácie pri formovaní národného života v zámorí. Luciána Hoptová predstavila výskum *Životná a vedecká cesta Ludmily Kraskovskej*, venovaný poprednej slovenskej slavistke, ktorej odborná dráha bola výrazne ovplyvnená politickými zmenami 20. storočia. László Pallai v štúdiu *Disszidálókétól a „Nyugatra szakadt honfitársakig”*. Az 1956-os emigránsok társadalmi összetétele (Od „disidentov“ po „krajanov odtrhnutých na Západ“). Sociálne zloženie emigrantov roku 1956) predstavil sociálnu analýzu vlny maďarskej emigrácie po revolúcii udalostiach 1956, ktoré radikálne zmenili život tisícom ľudí. Blok uzavrela Marcela Domenová príspevkom *Knihy zakázané – diela nehodnotné – ľudia v Československu nežiadúci* (1956), v ktorom rozobrala mechanizmy cenzúry a kategorizácie „nežiaducich autorov“ počas vrcholiaceho politického tlaku po roku 1948 a jeho vyústenia v polovici 50. rokov.

Významným bodom programu bolo slávnostné odhalenie pamätnej tabule prešovskému rodákovi, spisovateľovi a filozofovi Bélovi Hamvasovi, ktorého duchovné dielo patrí k pozoruhodným hodnotám maďarskej a európskej kultúry 20. storočia.

Konferencia ponúkla široký, mnohohrstevný pohľad na fenomén exilu v európskych dejinách a zdôraznila, že presuny obyvateľstva – či už dobrovoľné alebo nútené – sú trvalou súčasťou kultúrnych a politických premien kontinentu.